

Joska Saarinen

Kansallistunne urheilumediassa

Miten suomalaisurheilijoista uutisoitiin

Pyeongchangin talviolympialaisissa 2018?

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi (AMK)

Elokuvan ja television koulutusohjelma

Opinnäytetyö

3.5.2018

<p>Tekijä(t) Otsikko</p> <p>Sivumäärä Aika</p>	<p>Joska Saarinen Kansallistunne urheilumediassa – miten suomalaisurheilijoista uutisoitiin Pyeongchangin talviolympialaisissa 2018?</p> <p>34 sivua 3.5.2018</p>
<p>Tutkinto</p>	<p>Medianomi (AMK)</p>
<p>Koulutusohjelma</p>	<p>Elokuvan ja television koulutusohjelma</p>
<p>Suuntautumisvaihtoehto</p>	<p>Televisio- ja radiotuotanto</p>
<p>Ohjaaja(t)</p>	<p>Lehtori Mika Säteri</p>
<p>Urheilujournalismia syytetään usein kritiikittömästä urheilun edistämisestä sekä suomalaisten urheilijoiden suorituksen arvioimisesta sinivalloituksen lasien läpi. Urheilulla on historiassa ollut suuri rooli Suomen kansallisen identiteetin rakentamisessa, ja media on ollut siinä merkittävässä osassa. Tutkimuksessa tarkastellaan, miten kansallistunne näkyi suomalaisessa urheilumediassa vuoden 2018 Pyeongchangin talviolympialaisissa.</p> <p>Teoriaosuudessa käydään läpi suomalaisen urheilujournalismin historiaa ja ominaispiirteitä. Sen lisäksi osiossa käsitellään kansallistunteen ja urheilumedian yhteyttä.</p> <p>Tutkimusosuuksena aineistona ovat Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien printtiversioiden urheilusivut olympialaisten ensimmäiseltä kisaviikolta (10.2–16.2.2018). Aineistoa on analysoitu määrällisin ja laadullisin menetelmin. Tutkimuksen päämenetelmä on diskurssianalyysi.</p> <p>Analyysissä käy ilmi, että valtaosa olympialaisia koskevasta uutisoinnista liittyy suomalaisurheilijoihin. Suomalaisille todennäköisimmät menestyslajit ovat eniten esillä, ja suomalaisurheilijoiden menestys on keskeisin uutiskriteeri.</p> <p>Olympialaisten ensimmäisen kilpailuviikon uutisoinnista löytyy neljä päädiskurssia: toivotavan suomalaismenestyksen diskurssi, uuden sukupolven suomalaisurheilijan diskurssi, suomalaisen yhtenäisyyden diskurssi sekä erikoisen ja eksoottisen ulkomaalaisen diskurssi.</p> <p>Tutkimuksen johtopäätöksiä ovat, että suomalaisuus ylikorostuu olympialaisten uutisoinnissa, mutta urheilujournalismia ei voi enää nykypäivänä syyttää kritiikittömyydestä. Suomalaisurheilijoita ei käsitellä puolueellisesti, vaikka Suomi ja suomalaisuus on mediassa vahvasti esillä. Johtopäätöksissä todetaan myös, että urheilujournalismi on menestyskeskeistä.</p>	
<p>Avainsanat</p>	<p>urheilujournalismi, journalismi, kansallistunne</p>

Author(s) Title	Joska Saarinen Nationalism in Sports Media
Number of Pages Date	34 pages 3 May 2018
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Film and Television
Specialisation option	Television and radio production
Instructor(s)	Senior Lecturer Mika Säteri
<p>Sports journalism is often accused of uncritical promotion of sport and biased evaluation of the performance of the Finnish athletes. Sports has been in a major role in the construction of the Finnish national identity throughout history and the media have played a significant role in it. This study examines how nationalism was reflected in the Finnish sports media during the 2018 Pyeongchang Winter Olympics.</p> <p>The theoretical section covers the history and characteristics of the Finnish sports journalism. In addition, the theoretical section discusses the relationship between nationalism and the sports media.</p> <p>The material of the study is the sports pages of Aamulehti, Helsingin Sanomat and Iltasanomat during the first week of the Olympics. The material has been analyzed by quantitative and qualitative methods. The main method of the study is discourse analysis.</p> <p>The study indicates that most of the news about the Olympics is related to Finnish athletes. The success of the Finnish athletes is the most important news criterion.</p> <p>There are four main discourses that can be found in the material: the discourse of wanting success for the Finnish athletes, the discourse of new generation of Finnish athletes, the discourse of Finnish unity, and the discourse of strange and exotic foreigners.</p> <p>The study's conclusion is that Finnish nationality is overemphasized in the Finnish sports media but sports journalism can no longer be accused of lack of critique. Stories about Finnish athletes are not biased, although Finland and Finnish nationality are seen as important. The conclusion also states that sports journalism is interested in success.</p>	
Keywords	journalism, sports journalism, nationalism

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Urheilujournalismi Suomessa	2
2.1	Suomalaisen urheilujournalismin historia	2
2.2	Suomalaisen urheilujournalismin ominaispiirteet	4
3	Kansallistunne (urheilu)mediassa	6
3.1	Kuvitellut yhteisöt	6
3.2	Urheilu kansallisen identiteetin rakentajana	7
4	Tutkimusaineiston erittely ja tarkastelumenetelmät	8
4.1	Aineiston lehdet	9
4.1.1	Aamulehti	9
4.1.2	Helsingin Sanomat	9
4.1.3	Ilta-Sanomat	10
4.2	Aineiston tarkastelumenetelmät	10
4.2.1	Diskurssianalyysi	10
4.2.2	Aineiston erittely	11
5	Aineiston diskurssit	16
5.1	Toivottavan suomalaismenestyksen diskurssi	16
5.1.1	Suomalaisurheilija lähtee mitalijahtiin	17
5.1.2	Suomalaisurheilija pettää odotukset	19
5.1.3	Urheilijasta tulee suomalainen urheilusankari	20
5.2	Uuden sukupolven suomalaisurheilijan diskurssi	21
5.3	Suomalaisen yhtenäisyyden diskurssi	24
5.3.1	Olympialaiset fanien silmin	24
5.3.2	Presidenttiparin torkkupeitto	25
5.3.3	Suomalaisuuden symbolit	26
5.4	Erikoisen ja eksoottisen ulkomaalaisen diskurssi	27
5.4.1	Tongan öljytty lipunkantaja	27
5.4.2	"Amerikan kullannuppu on kisojen hauskin urheilija"	28
6	Johtopäätökset	29
6.1	Suomalaisuus ylikorostuu olympiauutisoinnissa	29

6.2	Urheilujournalismi ei ole kritiikitöntä	30
6.3	Urheilujournalismi on menestyskeskeistä	31
7	Lopuksi	32
	Lähteet	33

1 Johdanto

Urheilujournalismia syytetään usein kriittisyyden puutteesta, kun puhutaan suomalaisurheilijoiden edesottamuksista. Suomalaista urheilumediaa on kritisoitu sinivalkoisten lasien läpi kirjoitetusta ”fanijournalismista”, jonka tarkoitus on pönkittää kansallista itsetuntoa. Urheilujournalismilta edellytetään objektiivisuutta siinä missä muultakin journalistilta, mutta joskus tästä perusperiaatteesta lipsuminen on median kuluttajien silmissä hyväksyttävää, jopa toivottavaa. Paikallislehtien odotetaan uutisoivan urheilutapahtumista paikallisten joukkueiden ja urheilijoiden näkökulmasta. Sama koskee raportointia maaotteluista tai maajoukkuetapahtumista, jos Suomi on kilpailussa mukana.

Urheilujournalismiin on historian saatossa liitetty jonkinlainen isänmaallisuus, mikä on luonnollista, koska urheilijat ovat ulkomailla Suomen edustajia. Urheilijoiden menestystä kansainvälisissä kilpailuissa on käsitelty suomalaisuuden kautta. Urheilujournalismia tutkinut Seppo Pänkäläinen (1998, 47) antaa tästä hyvän esimerkin kaksi maailmanmestaruutta voittaneen formulakuljettajan Mika Häkkisen avulla:

Mika Häkkisen menestyminen formulakuljettajana saksalais-brittiläisessä tallissa on urheilujutuissa nimenomaan suomalaisen itsetunnon vahvistamista, ei niinkään taitavan kansainvälisen tallitoiminnan analyttistä kuvausta. Suomalaisen median suhtautuminen Häkkisen kilpailuun lähtee siitä, että ainoa oikea asennoituminen on olla Häkkisen kannattaja hänen tavoitellessaan maailmanmestaruutta. (Pänkäläinen 1998, 47.)

Edellä mainituista syistä urheilujournalismia ei aina oteta kovin vakavasti. Osa mediatutkijoista ei edes laske urheilu-uutisointia journalismiksi, vaan enemmänkin viihteeksi. Journalismin ja viihteen raja on tosin vuosien saatossa hämärtynyt, mikä olisi mainio aihe käsiteltäväksi, mutta tässä opinnäytetyössä keskitytään kansallistunteeseen urheilumediassa. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää, miten suomalaisurheilijoista uutisoitiin Pyeongchangin vuoden 2018 talviolympialaisissa.

Joskus suomalaismedian jopa odotetaan olevan suomalaisurheilijoiden puolella olympialaisten kaltaisessa urheilutapahtumassa, toisinaan mediaa taas syytetään kritiikin ja neutraalin uutisoinnin puutteesta. Etenkin takavuosina suomalaisurheilijoiden edesottamuksista kerrottiin jonkinlaisen kansallismielisen hehkun vallassa. Tämä käsitys saattaa olla jokseenkin vanhentunut, koska urheilujournalismi muuttuu jatkuvasti, kuten muukin maailma. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan, millä tavalla kansallistunne näkyy nykypäivän

urheilumediassa, miten suomalaisurheilijoiden edesottamuksia kerrotaan ja miten paljon suomalaisurheilijoiden menestystä korostetaan. Tässä yhteydessä kansallistunteella tarkoitetaan ylpeyttä omasta kansasta, kulttuurista ja identiteetistä, tarkemmin suomalaisurheilijoiden nostamista muiden yläpuolelle. Tutkimuskohteeksi valikoitui uutisointi talviolympialaisista, jotka ovat kesäolympialaisten ja jalkapallon MM-kisojen ohella yksi maailman merkittävimmistä urheilutapahtumista. Näistä kolmesta Suomella on perinteisesti ollut parhaat menestysmahdollisuudet talviolympialaisissa.

Tutkimuksen aineistoksi valikoitui kolmen merkittävän suomalaismedian, Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Aamulehden, uutisointi Pyeongchangin olympialaisten ensimmäisestä kilpailuviikosta. Aineisto on rajattu näiden kolmen lehden printtiversioiden urheilusivuihin kyseiseltä ajalta, koska printtiin pyritään valikoimaan kaikista tärkeimmät asiat, jotka täytyy yleisölle kertoa. Tällainen rajaus pitää aineiston myös sopivan kokoisena. Aineistoa tutkitaan sekä määrällisin että laadullisin menetelmin. Tutkimusmenetelmänä käytetään diskurssianalyysiä sekä aineiston luokittelua ja erittelyä.

2 Urheilujournalismi Suomessa

Analysoidakseen nykypäivän urheilujournalismia on ymmärrettävä sen menneisyyttä. Tässä luvussa kerrataan tiiviisti suomalaisen urheilujournalismin historiaa ja listataan sille ominaisia piirteitä.

2.1 Suomalaisen urheilujournalismin historia

Ensimmäinen suomalainen urheilujulkaisu on 1800-luvun lopulla perustettu ruotsinkielinen lehti *Sporten*. Suomenkieliset saivat ensi kertaa luettavaa 1880-luvun puolivälissä, kun lyhytikäiseksi jäänyt *Uljas* aloitti toimintansa. Näitä kahta seurasi vuonna 1898 Suomen *Urheilulehti*, joka on yhä olemassa Sanoman kustantamana nimellä *Urheilulehti*. Ensimmäisille suomalaisille urheilulehdille ominaista oli ”ruumiinkulttuurin edistäminen”, mikä tarkoitti urheilun liittämistä osaksi terveellisiä elämäntapoja. Suomen *Urheilulehden* lajikirjo oli monipuolinen, minkä tarkoituksena oli esitellä lukijoille uusia lajeja. (Lehtonen 2017, 5–6.)

Suomen Urheilulehden perusti voimistelunopettaja Ivar Wilksman. Tämä oli tyyppillistä alkuaikojen urheilujournalismille, josta vastasivat urheilijat tai urheilun taustavaikuttajat. Se osaltaan oli luomassa tämän työn johdannossa mainittua mainetta kritiikittömyydestä. Urheilutoimijat olivat myös urheilutoimittajia, joiden pyrkimys oli luonnollisesti edistää urheilun asemaa. Tiivistettynä suomalaisen urheilujournalismin loivat “urheilusta kiinnostuneet miehet urheilun erikoislehdistössä, josta tavat ja painotukset levisivät ensin päivälehdistöön, sitten radioon ja televisioon”. (Pänkäläinen 1998, 46.)

Urheilu-uutiset levisivät erikoislehdistöstä suomalaisiin sanomalehtiin 1900-luvun alussa. Ensimmäinen varsinainen urheiluosasto perustettiin Helsingin Sanomiin vuonna 1931. Tässä asiassa urheilujournalismi toimi tietyllä tapaa edelläkävijänä, sillä urheilutoimitukset eriytettiin ensimmäisenä sanomalehtien muista toimituksista. (Virtapohja 1998, 36.)

Samoihin aikoihin yleistyi myös radio, joka mullisti uutisvälityksen nopeuden urheilutuloksissa. Vuonna 1924 Pariisissa järjestettiin olympialaiset, joissa Suomi menestyi poikkeuksellisen hyvin voittaen 37 mitalia. Tulostiedot kerrottiin radion välityksellä heti, kun ne olivat saapuneet Suomeen, joten tiedot Paavo Nurmen juoksemista kultamitaleista saapuivat vastaanottajalle nopeammin kuin sanomalehden välityksellä. (Kempainen 2015, 14.)

Nopeuskilpailussa toiseksi jääminen johti siihen, että päivälehdissä alettiin julkaista entistä enemmän henkilö- ja taustajuttuja. Olympialaisilla on muutenkin suuri vaikutus suomalaisen urheilujournalismin kehitykseen. Vuoden 1952 Helsingin kesäolympialaisista raportointia pidettiin kunnia-asiana, mikä kehitti urheilu-uutisoinnin sekä sisällöllistä että teknistä laatua. Vuoden 1960 Rooman kesäolympialaisiin lähetettiin Keskisuomalaisen toimittaja paikan päälle, mikä oli tuohon aikaan harvinaista. (Virtapohja 1998, 36.)

Toisen maailmansodan jälkeen suomalaisen urheilujournalismin alkuperäinen ihanne monipuolisesta lajitarjonnasta koki haasteen, kun lajien määrä kasvoi merkittävästi. Tämä kehitys johti siihen, että sanomalehdet keskittyivät entistä enemmän kilpa- ja huippu-urheiluun ja uutisoinnista tuli tulos- ja urheilijakeskeistä. (Lehtonen 2017, 7–8.)

Merkittävä muutos urheilujournalismissa tapahtui 1980-luvulla, kun sähköinen media alkoi hiljalleen kaupallistua. Se toi uuden ulottuvuuden urheilumediaan, kun otteluiden ja

muiden urheilutapahtumien selostaminen suorina lähetyksinä yleistyi. Selostajille tyypillinen piirre oli toivoa ja hehkuttaa täysin avoimesti suomalaisurheilijoiden menestystä, mistä paras esimerkki lienee Antero Mertarannan selostus jääkiekon vuoden 1995 MM-loppuottelussa (Virtapohja 1998, 80). Vielä suurempi muutos tuli internetin myötä, kun koko mediakenttä mullistui. Sanomalehdille se merkitsi osittain myös paluuta vanhaan. Verkkosivuillaan sanomalehdet pystyivät kilpailemaan reaaliaikaisessa tuloksien välittämisessä sähköisen median kanssa. (Virtapohja 1998, 63.)

2.2 Suomalaisen urheilujournalismin ominaispiirteet

Seppo Pänkäläinen (1998, 46–48) nimeää suomalaiselle urheilujournalismille kolme ominaista piirrettä, jotka ovat urheilun lähes kritiikitön edistäminen, äärimmäisen konkreettinen suorituksien kuvaileminen ja kaavamaisuus.

Urheilun kritiikitön edistäminen perustuu siihen, että urheilutoimittajiksi hakeutuvat yhä ihmiset, joilla on vahva urheilutausta joko kilpauran tai harrastuksen myötä (Pänkäläinen 1998, 34). Vuonna 2007 tehdyn kyselyn mukaan 66 prosenttia urheilutoimittajista oli harrastanut kilpaurheilua aikaisemmin ja joka viides harrasti kilpaurheilua tutkimusajankohdanta (Itkonen, Ilmanen, Matilainen & Jaskari 2008, 41–42). Kuten urheilujournalismin alkuaikoina, valtaosa suomalaisista urheilutoimittajista on nykypäivänäkin urheiluihmiä, joiden voidaan olettaa haluavan edistää urheilun merkitystä ja mainetta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Urheilujournalismi on tyypillisesti ollut varsin konkreettista, mikä johtuu siitä, että urheilu on yksinkertaisimmillaan kovin helposti havainnollistettavaa toimintaa. Urheilusuorituksien yksityiskohtainen kuvaileminen on ollut urheilujournalismille ominainen piirre alusta alkaen. Urheilujournalismin yleistyessä sanomalehdet alkoivat ilmestyä seitsemänä päivänä viikossa, mikä teki urheilusta päivälehtien vakituisen ja toistuvan uutisaiheen. Edellispäivän urheilutapahtumien konkreettisesta kertaamisesta seuraavan päivän lehdessä tuli tärkeä osa uutistoimintaa. Tämä piirre on pysynyt vahvana nykypäivään asti, joskin haastatteluiden ja analysoinnin käyttö on tässä yhteydessä lisääntynyt. (Pänkäläinen 1998, 47.)

Kaavamaisuus liittyy urheilutoimittajien keskivertotoimittajaa heikompaan koulutustasoon. Urheilutoimittajien ”heikko yleis- ja välinekoulutus luo huonon pohjan ammatilliselle kehitykselle, vaikka toimittaja olisi kuinka hyvin perillä urheilusta” (Pänkäläinen 1998,

47). Kaavamaisuus näkyy toistuvina toimintamalleina esimerkiksi urheilun arvokisojen raportoinnissa. Pänkäläisen mukaan urheilutoimittajat keskittyvät miesten kilpa- ja huippu-urheiluun, jonka keskiössä on kansainvälinen menestys, kun kuntoilu- ja liikunta-aiheet sekä naisten urheilu jäävät vähemmälle huomiolle. Urheilujournalismissa toistetaan myös sankari- ja tuhkimotarinoita, joiden rakenne on sama, mutta päähenkilö vaihtuu.

Urheilujournalismin ajatellaan usein poikkeavan muusta journalismista ominaispiirteidensä takia. Urheilujournalismi mielletään yleensä viihteelliseksi sisällöksi, joka selittyy urheilun helppotajaisuudella ja dramaattisuudella tai toisin sanoen konkreettisuudella ja kaavamaisuudella. Mediassa urheilusta kerrotaan myös muuta journalismia subjektiivisemmin ja tunnepitoisemmin, vaikka jutut perustuvatkin faktoihin. Tästä syystä urheilujournalismi usein sijoitetaan jonnekin faktapohjaisen journalismin ja viihteen välimaastoon (Malinen 2011, 20).

Edellä mainitut ominaispiirteet eivät anna kovin mairittelevaa kuvaa urheilujournalismin tasosta Suomessa. Siksi tässä yhteydessä on sopivaa mainita, että yleisen käsityksen mukaan urheilujournalismin taso on parin viime vuosikymmenen aikana parantunut. Urheilutoimittajien koulutustaso on ollut viime vuosina nousussa. Vuonna 2007 tehdyn kyselyn (Itkonen ym. 2008, 42–43) mukaan 63 prosenttia vastanneista Urheilutoimittajain Liiton jäsenistä oli hankkinut itselleen vähintään opistotason tutkinnon, mikä on vähemmän kuin journalisteilla keskimäärin. Vuonna 2013 tehdyn kyselyn mukaan 75 prosenttia journalisteista oli suorittanut vähintään ammattikorkeakoulututkinnon (Pöyhtäri, Väliiveronen & Ahva 2014, 4). Pänkäläisen (2008, 48) mukaan **urheilujournalismissa** on siirrytty viime vuosina yhä enemmän **urheilujournalismin** suuntaan.

3 Kansallistunne (urheilu)mediassa

Kansallistunteen lietsominen on yksi vastenmielisimmistä ilmiöistä urheilujournalismissa, ja on mahdoton nähdä, että se voisi missään mielessä olla median tehtävä. (Ulla-Maija Paavilainen, Helsingin Sanomat 28.2.2010.)

Ikinä, missään, en ole kokenut sellaista myönteistä kansallista hurmosta ja yhteisöllisyyttä kuin Kanadan ja Venäjän jääkiekko-ottelussa Vancouverissa. Ei kai media nyt sentään käännä selkäänsä lukijoidensa tunteille ja yhteisille kokemuksille? (Eero Hyvönen, Helsingin Sanomat 28.2.2010.)

Kaksi edellä olevaa sitaattia ovat vuoden 2010 Vancouverin talviolympialaisten ajalta. Ne tarjoavat kaksi hyvin erilaista näkemystä siitä, miten kansallismieliseen hehkutukseen urheilumediassa suhtaudutaan. Tässä luvussa käsitellään kansallistunteen ja (urheilu)median yhteyttä.

3.1 Kuvitellut yhteisöt

Medialla on aina ollut tärkeä rooli kansallisen yhtenäisyyden ja yhteisöllisyyden luojana. Media ylläpitää, kutsuu esiin ja rakentaa yhteisöjä rituaaleillaan ja mediatapahtumillaan, kuten puoli yhdeksän uutisilla, kuninkaallisilla häillä tai urheilun arvokisoilla. Mediatapahtumat ovat valtavan yleisön kokoavia perinteisen ohjelma- tai uutisvirran katkaisevia tapahtumia, jotka on järjestetty ja organisoitu median ulkopuolella mutta joiden järjestelyissä median läsnäolo on otettu huomioon. Urheilussa tällaisia tapahtumia ovat suuret arvokisat, kuten jalkapallon MM-kisat tai olympialaiset. Median avulla arvokisojen merkitys kasvaa ja voi ajatella, että kilpailut käydään kisapaikkojen sijaan mediaesityksissä, joita näytetään ympäri maailmaa. Tällaiset mediaesitykset keräävät ruutujen ääreen miljoonia suomalaisia ja rakentavat sitä kautta yhteisöllisyyttä. (Seppänen & Välvirronen 2012, 107–113.)

Historioitsija ja politiikan tutkija Benedict Anderson on käyttänyt tällaisista yhteisöistä nimitystä *kuvitellut yhteisöt*. Yhteisön jäsenten keskinäinen sidos ei perustu kasvokkaiseen vuorovaikutukseen vaan esimerkiksi ajatukseen kansakunnasta. Kaikki kuvitellun yhteisön jäsenet eivät siis ole koskaan tavanneet toisiaan, mutta heitä sitoo jonkinlainen ajatus yhteisöllisyydestä. Tällainen ajattelu on muun muassa kansallisvaltion idean taustalla. Media on merkittävässä osassa kuvitellun yhteisöllisyyden rakentamisessa. Media-

esitykset tarjoavat ihmisille kollektiivista tarttumapintaa: esimerkiksi sanomalehteä lue-
taan yksin oman pään sisällä, samalla kuitenkin tiedostaen, että samaa lehteä lukevat
tuhannet tuntemattomat jossain muualla. (Seppänen & Väliverronen 2012, 114–115.)

Kansakunnat perustuvat tällaiselle kuvitellulle yhteisöllisyydelle, jota poliittiset päättäjät
käyttävät hyödykseen ajaessaan puoluepoliittisia päämääriä kansakunnan edun ni-
missä. Tämä näkyy joskus myös median tavassa kirjoittaa koko kansaa koskevissa asi-
oissa; “ylimalkaan kansallisuuden retoriikkaa voidaan mobilisoida liittämällä asiaan kuin
asiaan monikon ensimmäisen persoonan possessiivisuffiksi: teollisuutemme, kilpailuky-
kymme, urheilijamme”. (Seppänen & Väliverronen 2012, 116.)

3.2 Urheilu kansallisen identiteetin rakentajana

Urheilumenestys on vahva kansallisen identiteetin rakennusaine. Yleensä kuvitellun yh-
teisön, eli tässä tapauksessa valtion, jäsenillä on yhteinen kieli, yhtenäinen etninen
tausta ja yhdessä sovitut maantieteelliset rajat, mutta kansallisvaltioita kenties vahvim-
min koossapitävä liima on nationalismin tunne. Urheilu tarjoaa seuraajilleen ennen kaik-
kea tunteita, mitä valtioiden päättäjät ovat käyttäneet hyväkseen.

Kansallistunteen ja urheilun yhteinen taival alkoi Suomessa itsenäisyyden alkuaikoina.
Urheilumenestys olympialaisissa oli tärkeä osa kansallisen identiteetin muodostamista
1910-, 1920- ja 1930-luvuilla. Suomalaisurheilijoiden menestyksen katsottiin lisäävän
kansalaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Mäntylä 2013, 22–23.) Tästä kenties tunne-
tuin esimerkki on Hannes Kolehmainen saavuttama olympiakulta Tukholmasta 1912,
mitä on pidetty hetkenä, jolloin Suomi juostiin maailmankartalle. Moneen muuhun maa-
han verrattuna Suomessa on osattu poikkeuksellisen hyvin käyttää urheilumenestystä
hyödyksi kansallisen yhtenäisyyden rakentajana. (Alasentie 2011, 4–7.)

Urheilujournalismin rooli kansallisen yhtenäisyyden rakentajana on suuri jo pelkästään
siksi, että toimittajat raportoivat näistä urheilutapahtumista ja -saavutuksista kansalle.
Median merkitystä voi havainnollistaa urheilusankaruuden esimerkin kautta. Urheilusan-
karin arvonimen ansaitakseen tulee täyttää neljä kriteeriä. Urheilusankari tekee sankar-
illisia tekoja, edustaa hyvää, hyväksyttää sankariasemansa muilla eli omalla yhteisöl-
lään, ja hänestä kerrotaan sankarikertomuksia. Sankaritarinat ovat yksi urheilujournalis-

mille ominainen kerronnan muoto, joka toistuu etenkin arvokisoissa. Urheilumedia ylläpitää ja rakentaa urheilusankaruuden myyttiä. Suomalaisen urheilusankarin menestys taas vahvistaa yhteenkuuluvuuden ja suomalaisuuden tunteita. (Mäntylä 2013, 21–23.)

Andersonin (1991, 141–144) mukaan kuvitteellisen yhteisön yksi päärakennusaineista on muiden tai toiseuden pelko. Urheilujournalismi ylläpitää tällaista vastakkainasettelua, kun suomalaisten ja ulkomaalaisten urheilijoiden välille luodaan “me vastaan muut” -asetelma. Urheilujournalismille tyypillistä on ollut vielä 2000-luvullakin käyttää sotaretoriiikkaa. Myös urheilujoukkueiden tai -maiden välisiä vanhoja poliittisia ristiriitoja on liitetty vuosia myöhemmin urheilusta raportointiin. (Hakuli 2015, 26.)

Globalisaation myötä urheilun merkityksen kansallisen identiteetin rakentajana voi katsoa vähentyneen, mutta jonkinlaiseen kansallisen itsetunnon kohottamiseen ja yhteenkuuluvuuden tunteen synnyttämiseen urheilu on yhä vahvasti kytköksissä. Hyviä esimerkkejä tästä ovat vuosien 1995 ja 2011 jääkiekon maailmanmestaruudet, jotka saivat aikaan juhlintaa, joka liitettiin vahvasti suomalaisuuteen (Mäntylä 2013, 23). MM-loppuotteluiden tv-katsojamäärät tukevat vahvasti tätä väitettä. Esimerkiksi vuoden 2011 MM-finaalia katsoi parhaimmillaan yli 2,4 miljoonaa suomalaista (Yle Uutiset 2011). Päinvastainen esimerkki tästä on Lahden MM-hiihtojen vuoden 2001 dopingskandaali, josta lehdet kirjoittivat kansallisena häpeänä. Laajamittaisen dopinginkäytön paljastumisen koettiin uhkaavan jopa kansallista identiteettiä, mutta myöhemmin Lahden skandaalia pidettiin kriisinä, joka lopulta yhdisti kansakuntaa. (Hakuli 2015, 27.)

4 Tutkimusaineiston erittely ja tarkastelumenetelmät

Tämän tutkimuksen aineistona käytetään Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien paperilehtien urheilusivuja Pyeongchangin olympialaisten ensimmäisen varsinaisen kisaviikon (10.2.2018–16.2.2018) ajalta. Aineisto on rajattu viikon mittaiseksi, jotta se pysyisi järkevän kokoisena opinnäytetyön kaltaista tutkimusta varten. Kyseisen viikon ajalle mahtuu sekä suomalaisurheilijoiden onnistumisia että pettymyksiä, mikä on tärkeää monipuolisen kokonaiskuvan hahmottamisen kannalta.

Painetun sanomalehden merkityksen katsotaan yleisesti pienentyneen internetin tuoman murroksen vuoksi, mutta toisaalta printin voi ajatella olevan jonkinlainen asiantunteva kuratointi aiheista, joita toimitus pitää tärkeinä. Olympialaisten osalta on oletettavaa, että

sanomalehtien paperiversioon valikoituvat tärkeimmät uutiset ja puheenaiheet verkon loputtomasta uutisvirrasta. Printtilehtien asema Suomessa on yhä vahva. Painettua sanomalehteä lukee viikoittain 78 prosenttia suomalaisista (Kansallinen mediatutkimus 2017).

Aineistoksi valikoitui kolme erilaista sanomalehteä, joilla on valtakunnallinen levikki. Helsingin Sanomat on Suomen merkittävin päivälehti, jonka urheilutoimituksella on pitkä historia. Ilta-Sanomat on saman konsernin (Sanoma Media Finland) iltapäivälehti, jolle urheilujournalismi on yksi painopistealueista. Tamperelainen Aamulehti on maakuntalehti, jonka kokonaistavoittavuus on yli puoli miljoonaa suomalaista (Kansallinen mediatutkimus 2017). Kaikki kolme lehteä lähettivät omat toimittajat ja kuvaajat paikan päälle Pyoengchangin olympialaisiin.

Aineisto koostuu 224 jutusta, ja siinä on mukana kaikki edellä mainittujen sanomalehtien urheilusivulla julkaistut suoraan olympialaisia koskevat jutut. Mukana on sivujen pääjuttujen ja kolumnien lisäksi myös lyhyitä yhden palstan uutisia, mutta tutkimuksen päähuomio kiinnittyy lehtien suurimpiin uutisaiheisiin. Aineistosta on rajattu pois jutut, jotka eivät liity suoraan olympiakisoihin urheilutapahtumana, kuten Jethro Rostedin tai Kaj Kunnaksen haastattelut Ilta-Sanomissa. Kaikki aineiston jutut ovat luettavissa maksullisista näköislehdistä Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien verkkopalveluissa.

4.1 Aineiston lehdet

4.1.1 Aamulehti

Vuonna 1881 perustettu Aamulehti on Suomen toiseksi suurin seitsemänä päivänä viikossa ilmestyvä sanomalehti. Tampereella toimitustaan pitävä lehti on Pirkanmaan alueen paikallismedia, mutta sitä luetaan valtakunnallisesti. Vuodesta 1998 Aamulehti on ollut osa Alma Media -konsernia. (Alma Media 2018.) Aamulehden printtiversiolla on 201 000 eri lukijaa päivässä. (KMT 2017)

4.1.2 Helsingin Sanomat

Levikiltään Helsingin Sanomat on Suomen suurin tilattava sanomalehti. Seitsemän kertaa viikossa julkaistavaa lehteä lukee 589 000 eri ihmistä päivässä (KMT 2017). Lehti

perustettiin vuonna 1889 nimellä Päivälehti, ja siitä tuli Helsingin Sanomat vuonna 1904. Samana vuonna perustettiin Sanoma, nykyisin Sanoma Media Finland -nimellä tunnettu yritys, joka kustantaa Helsingin Sanomia yhä. (Sanoma Media Finland 2018.)

4.1.3 Ilta-Sanomat

Ilta-Sanomat perustettiin vuonna 1932 Helsingin Sanomien iltapainokseksi. Sitten lehdet eriytyivät toisistaan erillisiksi toimituksiksi. Vuonna 1949 Ilta-Sanomat alkoi ilmestyä tabloidikokoisena itsenäisenä lehtenä. (Kivioja 2004, 48–50.) Kuutena päivänä viikossa julkaistava Ilta-Sanomat on kokonaistavoittavuudella (2,2 miljoonaa ihmistä, printti- ja digituotteet) mitattuna Suomen suurin sanomalehti. Lehden paperiversiota lukee päivittäin 320 000 eri ihmistä. (KMT 2017.) Ilta-Sanomaa kustantaa Sanoma Media Finland.

4.2 Aineiston tarkastelumenetelmät

Aineistoa tarkastellaan sekä määrällisin että laadullisin menetelmin. Työssä on eritelty juttujen näkökulmia ja lajivalikoimaa. Muuten tutkimus on laadullista. Analysointiin on käytetty menetelmänä diskurssianalyysia, jonka avulla voi avata, kuinka suomalaisurheilijoiden olympiasuorituksille luodaan merkityksiä kieltä käyttämällä.

4.2.1 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysin lähtökohtana on kielen ja sen käytön sekä muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkiminen. Diskurssianalyysille ei ole yhtä selkeää määritelmää, koska sitä käytetään monella eri tieteenalalla lukuisilla eri tavoilla. Jos diskurssianalyysi pitäisi tiivistää yhteen lauseeseen, se tutkii kieltä sosiaalista todellisuutta rakentavana ja sitä tulkitsevana tekijänä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 111–112.)

Diskurssianalyysin yhteydessä puhutaan merkityssysteemeistä, joita voidaan kutsua myös diskursseiksi. Merkityssysteemeillä tarkoitetaan kielen, eleiden, kuvien ja tekojen luomia merkityksiä. Merkityssysteemeitä on useampia kuin yksi, joten “sosiaalinen todellisuus on siis moninainen ja kirjava: meille ilmenee lukuisia rinnakkaisia ja joskus keskenään ristiriitaisia maailmaa merkityksellistäviä systeemejä”. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 112.)

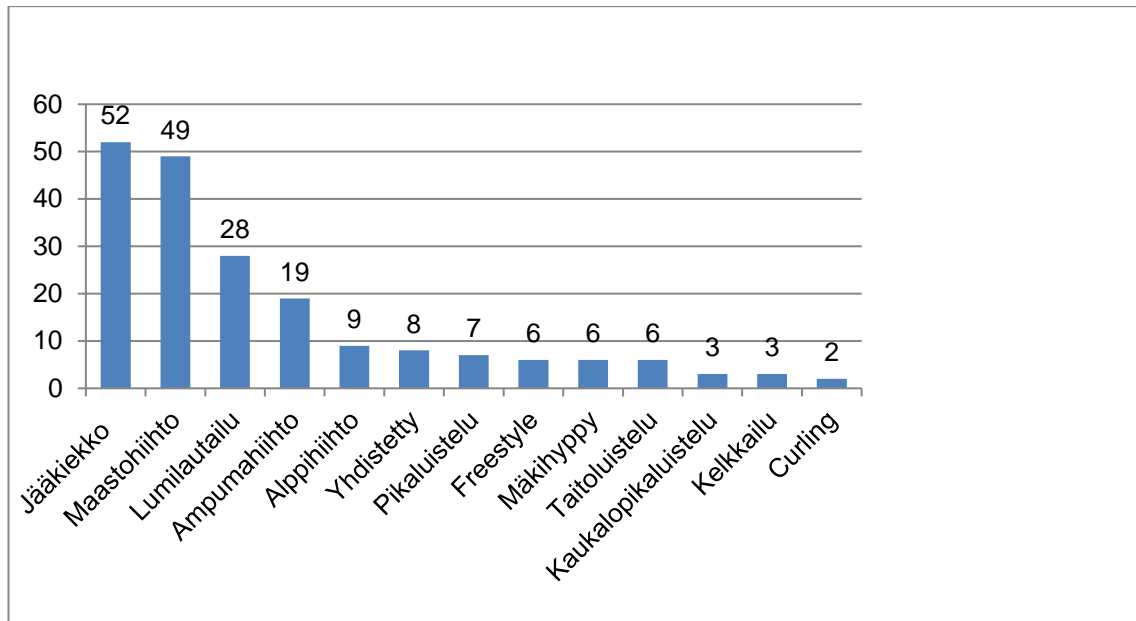
Diskurssit eivät tule annettuina, vaan ne ovat tulkintoja. Esimerkiksi lehtitekstin diskursianalyysissä tutkija tulkitsee käytettyä kieltä, kuvia ja niiden luomia merkityksiä. Diskursianalyysin avainsana on miten: miten kieltä käytetään, miten ilmiöitä luodaan, miten suomalaisurheilijoista kirjoitetaan. Sen lisäksi, että diskurssit kuvaavat sosiaalista todellisuutta, ne myös luovat sitä itse. Koska diskurssit ovat aina tulkintoja, tulkinnat samantyyppisestä lehtitekstistä voivat olla keskenään hyvin erilaisia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 112–113.) Tähän vaikuttaa myös tulkitsijan positio. Minkälaisesta kulttuurista hän tulee? Minkälainen arvomaailma hänellä on? Mikä on hänen suhteensa tulkittavaan kieleen tai materiaaliin?

4.2.2 Aineiston erittely

Aineiston erittelyssä menetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä, joka on käsitteenä laaja. Sisällönanalyysillä voidaan tarkoittaa tekstiaineiston käsittelyä määrällisesti tai tekstiaineiston tutkimista laadullisesti. (Tilastokeskus 2012.) Tässä tapauksessa aineistoa tutkittiin määrällisesti. Lehdissä julkaistuja juttuja eriteltiin lajeittain ja näkökulmittain. Lisäksi aineiston jutuista eriteltiin lehtien päivittäiset pääaiheet.

Aineiston erittely lajeittain

Mukaan valikoitui 69 juttua Aamulehdestä, 77 juttua Helsingin Sanomista ja 78 juttua Ilta-Sanomista Pyeongchangin talviolympialaisten ensimmäiseltä kilpailuviikolta. Kaikki 13 olympialajia ovat aineistossa edustettuna, jos kelkkailut niputetaan yhdeksi lajiksi.

Kuvio 1. Juttujen määrä lajeittain Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien urheilusivuilla 10.2.–16.2.2018

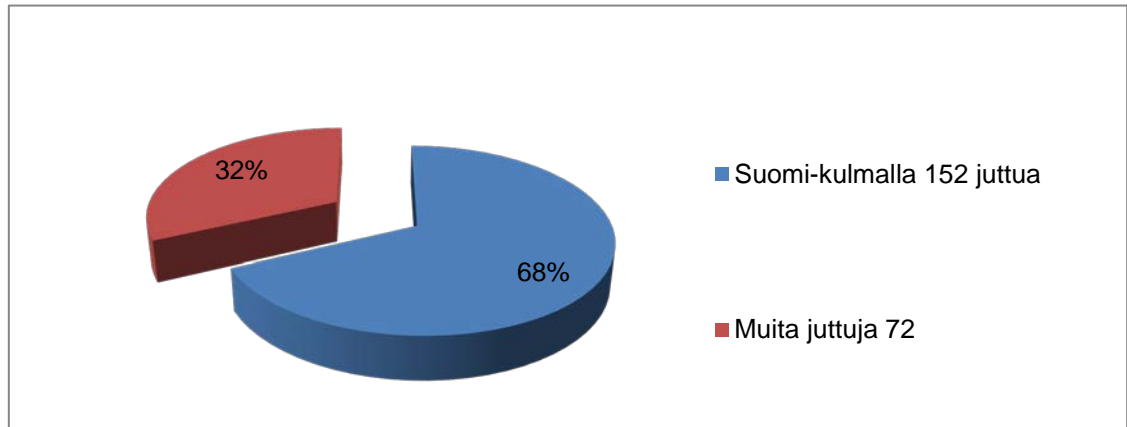
Menestys korreloi juttujen määrään. Suomen mitalit Pyeongchangin olympialaisissa tulivat jääkiekosta, maastohiihdosta ja lumilautailusta, joista myös kirjoitettiin eniten. Mitalia odotettiin ampumahiihtäjä Kaisa Mäkäräiseltä, minkä vuoksi laji esiintyi lehtijutuissa neljänneksi eniten. Mäkäräinen on myös Suomen suosituin urheilija (Sponsor Insight 2018). Suomalaisittain mielenkiintoinen havainto on, että maan entinen menestyslaji mäkihyppy on pudonnut marginaaliin, kun suomalaiset eivät enää pärjää. Vähiten huomiota olympialaisten ensimmäisellä viikolla sai curling, joka oli vahvasti mediassa esillä vuonna 2006, kun Suomi eteni olympiafinaaliin.

Kilpailuohjelma vaikuttaa lajien määrään jonkin verran. Esimerkiksi suomalaisille mieluisasta yhdistetystä oli vain kahdeksan juttua, koska pääosa lajin kilpailuista oli vasta toisella kisaviikolla. Ensimmäisellä kilpailuviikolla Suomi sai kaksi mitalia maastohiihdosta (Krista Pärmäkoski) ja yhden lumilautailusta (Enni Rukajärvi). Osa jutuista ei käsitellyt suoraan mitään lajia, vaan yleisemmin jotain puheenaihetta tai muuta olympiaututista.

Aineiston erittely suomalaisittain

Jutuista 158 (68 prosenttia) oli tehty suomalaisnäkökulmasta. Tähän lasketaan jutut, joissa uutisoidaan ensisijaisesti suomalaisurheilijoiden suorituksista, suomalaisurheilija

on päähenkilö tai joissa on käsitelty olympialaisten puheenaiheita suomalaisten näkövinkkelistä. Eniten Suomi-kulmalla kisoja lähestyi Iltä-Sanomien, jonka jutuista 74 prosenttia käsitteli suomalaisia. Vastaava luku Aamulehdellä oli 68 prosenttia ja Helsingin Sanomilla 61 prosenttia.

Kuvio 2. Juttujen jaottelu suomalais- ja ei-suomalaisnäkökulmasta Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Iltä-Sanomien urheilusivuilla 10.2.–16.2.2018

Yksi journalismin keskeisistä kriteereistä on kiinnostavuus. Voi olettaa, että suomalaiset ovat eniten kiinnostuneita suomalaisurheilijoiden menestyksestä, joten ei ole kovin yllättävää, että noin kaksi kolmasosaa olympiauutisista koskee suomalaisia.

Urheilusivujen pääaiheet

Pääjutut ovat urheilusivujen ensimmäisellä sivulla suurimman palstatilan saavia juttuja, jotka yleensä tehdään päivän merkittävimmistä aiheista. Tarkastelujaksolla oli 20 pääjuttua, joista 14 käsitteli suomalaisurheilijoita joko suorituksia raportoiden tai tulevia kisoja ennakoiden. Jos merkittävää suomalaisaihetta ei ollut tarjolla, lehdet pyrkivät erottautumaan omalla aiheellaan, jota muissa medioissa ei välttämättä käsitelty. Tällaisia aiheita olivat esimerkiksi Helsingin Sanomien juttu Etelä- ja Pohjois-Korean yhteisestä jääkiekkjoukkueesta tai Aamulehden juttu olympialaisissa kilpailevista sisaruspareista.

Taulukko 1. Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Aamulehden urheilusivujen pääjutut 10.–16.2.2018

Lehti ja päivämäärä	Pääjutun aihe
Helsingin Sanomat 10.2.	"Nyt pitää sietää painetta" - Kaisa Mäkäräinen lähdössä mitalijahtiin
Ilta-Sanomat 10.2.	Reijo Ruotsalainen muistelee jääkiekon 1988 olympiahopeaa
Aamulehti 10.2.	"Olympiakisojen tärkein päivä" - Krista Pärmäkosken ja Kaisa Mäkäräisen suoritukset määrittävät kisojen suunnan
Helsingin Sanomat 11.2.	Pronssia voittanut Krista Pärmäkoski päästi tunteet valloilleen
Ilta Sanomat 11.2.	Ei ilmestynyt sunnuntaina.
Aamulehti 11.2.	"Nimeni on Pärmäkoski!" - miten päivä jatkui pronssihiihdon jälkeen?
Helsingin Sanomat 12.2.	"Rähmältään hiihtokultaan" - norjalaishiihtäjä kaatui ja nousi voittoon kuin Lasse Virén konsanaan
Ilta-Sanomat 12.2.	"Rahaa ja rakkautta" - mitä Krista Pärmäkosken pronssimitalista seuraa?
Aamulehti 12.2.	"Sisarukset loistavat monilla areenoilla" - juttu olympialaisiin osallistuvista sisaruspareista
Helsingin Sanomat 13.2.	"Rukajärvi laski pronssia hullussa tulessa" - juttu Enni Rukajärven pronssikilpailusta
Ilta-Sanomat 13.2.	"Bileet pystyyn!" - rento mitalijuttu Rukajärvestä
Aamulehti 13.2.	"Lumilautailija, joka löysi itsensä" - pronssimitalisti Enni Rukajärven kasvutarina

Helsingin Sanomat 14.2.	"Hiihtokulta tuli juosten" - norjalaishihtäjä voitti kultaa erikoisella tekniikalla
Ilta-Sanomat 14.2.	"Draaman ainekset" - spekulointia Suomen naisten hiihtoviestijoukkueesta
Aamulehti 14.2.	"Vain Hakola ansaitsi kolme tähteä" - miten suomalaisilla meni hiihdon sprinteissä?
Helsingin Sanomat 15.2.	"Tämä on politiikkaa" - Etelä- ja Pohjois-Korea lähettivät kisoihin yhteisen jääkiekkjoukkueen
Ilta-Sanomat 15.2.	"Joko vihdoinkin hellittää?" - olympiakisoja on häirinnyt poikkeuksellisen kova tuuli
Aamulehti 15.2.	"Tuulen huumorintaju on pettämätön" - olympiakisoja on häirinnyt poikkeuksellisen kova tuuli
Helsingin Sanomat 16.2.	"Oman idolin kanssa tasapeli" - Krista Pärmäkoski jakoi pronssimitalin Marit Björgerin kanssa
Ilta-Sanomat 16.2.	"Se oli siinä!" - Hehkutusjuttu Krista Pärmäkosken toisesta mitalista
Aamulehti 16.2.	"Huh, huh, mikä draamaa!" - Pärmäkosken mitalihiihto vanhempien silmin

On merkillepantavaa, että aineistossa vain kaksi juttua käsittelee kilpailua jonkun muun kuin suomalaisurheilijan kautta. Toiseen näistä jutuista löytyi kuitenkin suomalaiskulma, kun Helsingin Sanomat uutisoi Simen Hegstad Krügerin olympiavoitosta verraten suoritusta Lasse Virénin kultajuoksuun Münchenin olympialaisissa 1972. Vain Johannes Kläbon voittoa miesten sprinttihiihdossa käsiteltiin puhtaasti norjalaishihtäjän näkökulmasta.

5 Aineiston diskurssit

Tässä luvussa aineistoa tarkastellaan diskurssianalyysin avulla. Aineistosta pyrittiin löytämään diskursseja, jotka liittyvät jollain tavalla Suomeen tai suomalaisuuteen. Kuten neljännessä luvussa kerrottiin, diskurssianalyysi on kielen ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimista. Tässä analyysissä keskitytään pääasiassa olympialaisten ensimmäisen kisaviikon uutisoinnissa käytettyyn kieleen. Alaluvussa 5.3 analysoidaan lehdistä julkaistuja kuvia.

5.1 Toivottavan suomalaismenestyksen diskurssi

Urheilujournalismi sisältää yleensä sen perusolettamuksen, että suomalaisten menestys urheilussa on itseisarvo. Menestys koetaan jollain tavalla tärkeäksi, eikä urheilun merkitystä tai asemaa juuri kyseenalaisteta. Tämän opinnäytetyön aineistossa toistui ajatus siitä, että olympiamitalit ovat Suomelle tai suomalaisille tärkeitä, eikä tällaista ajatusta välttämättä perusteltu mitenkään. Arvelen, että urheilumenestykselle haetaan yhteiskunnallisia perusteluita usein arvokisojen jälkeen, kun pestään likapyykkiä siitä, tuliko tarpeeksi vai liian vähän mitaleita. Kisojen aikana kyseenalaistamista ei aineiston perusteella juuri nähdä. Tämän voi ajatella liittyvän sekä urheilujournalismin ajoittaiseen kriittikkömyyteen että suomalaisen urheilun ja kansallisidentiteetin historialliseen symbioosiin.

Mitaleita siis suorastaan vaaditaan, ja se luo paineita koko joukkueelle. Aineiston kirjoituksissa toistuu ajatus, että olympialaisiin lähdetään edustamaan Suomea, mikä tarkoittaa sitä, että ampumahiihtäjien vaisun menestyksen pelätään vaikuttavan vaikkapa jääkiekkoilijoihin. Tämä luo mielikuvaa yhtenäisestä Suomesta, joka on yhtenä joukkona taistelemassa maansa puolesta, vaikka tavallisessa arjessa kyseiset urheilijat eivät ole välttämättä lainkaan tekemisissä toistensa kanssa. Aamulehti (10.2.) nimesi Pyeongchangin talvikisojen avauspäivän ”olympiakisojen tärkeimmäksi päiväksi”. Suomen mitalisuosikeista kilpailemassa olivat hiihtäjä Krista Pärmäkoski ja ampumahiihtäjä Kaisa Mäkäräinen, joiden suorituksien ajatellaan jutussa antavan suuntaa koko Suomen olympiajoukkueen menestykselle. Seuraavana päivänä Krista Pärmäkosken pronssimitalia kuvaillaan (Helsingin Sanomat 11.2.) ”helpottavaksi” toimittajan, Pärmäkosken henkilökohdaisen valmentajan Matti Haaviston ja Suomen hiihtomaajoukkueen päävalmentajan Reijo Jylhän suulla.

Päävalmentaja Reijo Jylhän mielestä mitali heti avauspäivänä oli helpotus koko Suomen joukkueelle ja on omiaan kannustamaan muita urheilijoita. (Helsingin Sanomat 11.2.)

Median rakentamaa asetelmaa toivotavasta suomalaismenestyksestä tukevat myös pienet sanavalinnat. Miesten jääkiekkomaajoukkueen Eeli Tolvasen esitys avauspelissä ”luupaa hyvää” (Ilta-Sanomat 16.2.) Leijonille. Naisten jääkiekkomaajoukkue hävisi neljä vuotta sitten Ruotsille, eikä sellaisen toistuminen ole enää ”hyväksyttävää” (Helsingin Sanomat 16.2.) näissä kisoissa. Monesti urheilijoista puhutaan ”suomalaisina”, eikä suomalaisurheilijoina.

Naisilla on olympialaisissa jäljellä enää yksi henkilökohtainen kisa. Yhteislähdön mitalit jaetaan lauantaina. Olisiko silloin vihdoinkin suomalaisten vuoro riemuita? (Ilta-Sanomat 16.2.)

Suomalaisurheilijan matka kohti toivottua menestystä kuvataan usein hyvän samanlaisen kaavan avulla. Kalle Virtapohjan (1997, 135–136.) mukaan draaman kaarella on kolme vaihetta. Ensin luodaan valtavat menestysodotukset, jonka jälkeen urheilija onnistuu hienosti tai (kirjoittajan huomio) epäonnistuu raskaasti. Kolmannessa vaiheessa yleisölle kerrotaan onnistumisen aiheuttamista tunteista. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan, miten tämä kaava toteutui Pyeongchangin talviolympialaisissa.

5.1.1 Suomalaisurheilija lähtee mitalijahtiin

Tämän työn aineistossa suomalaisurheilijoita koskevissa ennakkojutuissa korostuu mitaliodotusten luominen. Jos urheilijalla on minkäänlaisia mahdollisuuksia saavuttaa mitali, siitä myös kerrotaan etukäteen – joskus toimittajan, toisinaan urheilijan suulla. Yleensä mitaliodotuksia ei aseteta kunnolla kontekstiin. Lukijalle ei välttämättä kerrota, kuinka realistista kolmen parhaan joukkoon sijoittuminen on.

Aamulehden (10.2.) ”Tänään on olympiakisojen tärkein päivä” -jutussa kuvaillaan Krista Pärmäkosken ja Kaisa Mäkäräisen olemusta ennen avauskilpailua. Mäkäräisen kohdalla ”näky on upea, jopa sykehdyttävä”, kun toimittaja kuvailee ampumahiihtäjän rentoa olemusta. ”Minusta Mäkäräinen on valmis ottamaan olympiakultaa”, toimittaja maalailee, vaikka Mäkäräinen on kauden aikana voittanut vain yhden kansainvälisen kilpailun herkässä lajissa. Pärmäkoski sen sijaan on jopa huolestuttavan vakava. ”Hiihtoa rakastavien suomalaisten puolesta on pakko toivoa, että Pärmäkosken olemus huokui silkkaa keskittyneisyyttä”, toimittaja kirjoittaa. Kyseessä on näkökulmakirjoitus, joten tällaisten

havaintojen yhdistäminen vahvoihin mielipiteisiin ei ole mitenkään poikkeuksellista, mutta esimerkki kuvastaa hyvin, millaisella vakavuudella suomalaisurheilijoiden mitali-odotuksia rakennetaan.

Tämähän kaikki tarkoittaa sitä, että Ilkka Herola ottaa keskiviikkona normaalimäen kisasta mitalin. Mitä sanot väitteestä? Kukkonen vastaa: "Hyvä väite". (Aamulehti 13.2.)

Sana "mitali" toistuu lähes kaikissa suomalaisurheilijoita koskevissa ennakkojutuissa, jos siihen on pienintäkään syytä. Suomen yhdistetyn kärkiurheilijoiden kohdalla "mikään muu kuin mitali olisi pettymys" (Aamulehti 13.2.), naisten jääkiekkomaajoukkueen kohdalla "unelma mitalista elää" (Helsingin Sanomat 15.2.) ja miesten jääkiekkoujoukkueen pelaajat puhuvat kultatavoitteesta (Ilta-Sanomat 14.2.). Joskus mitalihaaveisiin suhtaudutaan jutuissa realistisemmin, toisinaan niitä lauotaan kritiikittömästi ilmaan. Ristomatti Hakolan kohdalla Aamulehti (13.2.) pohti, "jännittääkö Hakola itsensä pihalle mitalitais-tosta" miesten sprinttihilidossa. Tämä antaa kuvan, että jännitys olisi Hakolan mitalille suurempi este kuin esimerkiksi se, että kauden aikaisempien kisojen perusteella hänen fyysinen perustasonsa riittää parhaimmillaan neljänteen sijaan.

Kovien ennako-odotuksien luominen on joskus perusteltua. Esimerkiksi Krista Pärämäkosken kohdalla ensimmäisen pronssimitalin jälkeen alettiin spekuloida (Ilta-Sanomat 12.2), kuinka moneen mitaliin hän voi Pyeongchangissa yltyä. Toisen pronssimitalin jäl-keen hehkutus vain yltyi, kun (Ilta-Sanomat) kirjoitti, että Pärämäkosken "puheista paistoi menestysnätkä". Tällaisille puheille oli myös katetta, kun Pärämäkoski oli kauden aikana maailmancupissa osoittanut olevansa erittäin tasainen yleishiihtäjä, joka pärjää maailman parhaita vastaan kaikilla eri hiihtomatkoilla.

Mitalimahdollisuuksien suhteen maalailtiin välillä myös uhkakuvia. Iivo Niskasén kulta-haaveita "uhkasi ikävä skenaario" (Helsingin Sanomat 12.2.) ja Aamulehdessä (16.2.) ihmeteltiin, mitä tapahtui naisten "varmalle viestimitalille", kun Kerttu Niskasén mystiset ongelmat toivat harmaita pilviä naisten hiihtomaajoukkueen ylle jo ennen viestikilpailua.

Jos suomalaisurheilijoilla ei ollut mahdollisuutta mitaleille, heistä ei välttämättä kirjoitettu lainkaan ennakkojuttuja. Tai jos kirjoitettiin, tueksi tarvittiin kiinnostava, enemmän henki-löön kuin urheiluun keskittyvä tarina, josta esimerkiksi käy kokeneen Riitta-Liisa Roposen (Helsingin Sanomat 15.2.; Ilta-Sanomat 15.2.) selviytymistarina leikkauspöydältä vielä kerran olympialaisiin.

5.1.2 Suomalaisurheilija pettää odotukset

Kun menestysodotuksia luotiin kovin innokkaasti, ei ihme, jos tavalliselle suomalaiskatsojalle jäi olympialaisista käteen enemmän pettymyksiä kuin ilonaiheita. Urheilujournalismille ominaiseen kaavaan kuuluu selvittää onnistumisen tai epäonnistumisen syyt kilpailusuorituksen jälkeen. Pyeongchangin talviolympialaisissa epäonnistumisia saatiin ruotia etenkin ampumahiihtäjä Kaisa Mäkäräisen kohdalla.

Lähtökohta olympialaisiin oli, että pitkän ja menestyksekkään kansainvälisen uran tehnyt Mäkäräinen ei ollut koskaan saavuttanut olympiamitalia. Siksi Mäkäräisen kohdalla ennakkojutuissa ruodittiin jo valmiiksi syitä mahdolliselle uudelle pettymykselle, vaikka hänkin oli lähdössä ”mitalijahtiin” (Helsingin Sanomat 10.2.), kuten muutkin suomalaisurheilijat.

Mäkäräisen kisat lähtivät sivuraiteelle heti ampumahiihdon naisten pikakilpailussa, jossa hän oli 25:s. Pikakilpailun tulokset vaikuttivat myös naisten takaa-ajoon, joten Mäkäräinen menetti kerralla kaksi mahdollisuutta saavuttaa ”se kaivattu olympiamitali” (Helsingin Sanomat 11.2.). Pikakilpailu käytiin kovassa tuulesa, joka vaikeuttaa ampumista. Sen vuoksi Mäkäräisen epäonnistuminen pantiin ”huonon tuurin” (Aamulehti 11.2.) piikkiin, kun suomalaiselle osui huonommat tuuliraot kuin esimerkiksi kilpailun voittaneelle Laura Dahlmeierille.

Epäonnistuminen muuttui siis epäonneksi, ja vaikeuksien hetkellä mediassa yritettiin kaivaa esiin jotain ilonaiheitakin. Myös Mäkäräistä ennen kisoja vaivannut flunssa muistettiin mainita ikään kuin lieventävänä asianhaarana.

Päivässä oli sentään valoisakin puoli. Kovasta köhästä kärsinyt Mäkäräinen piti ladulla kuudenneksi nopeinta vauhtia 32 sekuntia Anastasia Kuzminasta. Kun kisat etenevät ja matkat pitenevät, suomalaisen hiihtovoima korostuu. (Aamulehti 11.2.)

Mäkäräisen tarinaa lähemmin tarkastellessa vahvistuu myös se käsitys, että suomalaisurheilijoista ei kirjoiteta ennakkoon, jos mitalimahdollisuuksia ei ole. Helsingin Sanomat (12.2.) ennakoii takaa-ajokilpailua henkilöjutulla Saksan Laura Dahlmeierista, kun Mäkäräisen lähtöpaikalta ei ollut mahdollisuuksia kolmen joukkoon. Mäkäräinen mainittiin vain jutun viimeisessä kappaleessa.

Yleisesti ottaen pettymyksen hetkellä pyrittiin kertomaan ymmärrettävät syyt, miksi suomalaisurheilijat eivät yltäneet mitaleille. Yhdistetyn urheilijoiden ”mitalijahti karkasi jo mässä” (Helsingin Sanomat 15.2.), livo Niskasen ”riskipeli kostautui” (Ilta-Sanomat 12.2.) ja Mäkäräisen kohdalla muistettiin puhua myös ”olympiamöröstä” (Ilta-Sanomat 13.2.), jolla viitattiin hänen vaikeuksiinsa saada itsestään parasta irti olympiakisoissa.

Kritiikkiä suomalaisurheilijoita kohtaan uskallettiin kyllä esittää, mutta toisinaan heidän vaisut suorituksensa lakaistiin maton alle ja vaihdettiin lennosta kiinnostavampiin aiheisiin. Kun Mäkäräinen ei pärjännyt, Ilta-Sanomat (16.2.) kirjoitti ”swensaatiosta”, ruotsalaisten ampumahiihtäjien yllättävästä menestyksestä Pyeongchangissa. Aihe lienee tosin valittu suomalaiset mielessä – rakkaan naapurin tekemiset ovat kiinnostaneet lahden täällä puolen iät ja ajat. Myös suomalaisten huonoista suorituksista raportoitiin, mutta aiheet kutistuivat yleensä kainalojutuiksi tai pieniksi yhden palstan uutisiksi.

5.1.3 Urheilijasta tulee suomalainen urheilusankari

”Se on siinä!” (Ilta-Sanomat 16.2.), ”Huh, huh, mikä draama!” (Aamulehti 16.2.), ”Bileet pystyy!” (Ilta-Sanomat 13.2.), ”Krista Pärämäkoski päästi tunteensa valloilleen” (Helsingin Sanomat 11.2.). Huutomerkit yleistyvät ja otsikoilla aletaan revitellä, kun suomalaisurheilija saavuttaa olympiamitalin. Menestystä hehkutetaan estottomasti ja kaikki menestyjän persoonassa on yhtäkkiä kiinnostavaa. Riemun hetkellä urheilijasta aletaan tehdä suomalaista urheilusankaria.

Maastohiihtäjä Krista Pärämäkoski saavutti olympialaisten ensimmäisellä kisaviikolla kaksi pronssimitalia. Hänen kohdallaan puhuttiin ”unelman toteutumisesta” (Helsingin Sanomat 11.2.), kansainvälisestä huomiosta (Aamulehti 11.2.) ja voiton tuomasta rahasta (Ilta-Sanomat 12.2.). Pärämäkoski oli suomalaisittain olympialaisten avausviikon puhutuin urheilija, josta kirjoitettiin äärimmäisen paljon eri näkökulmista. Menestys liitettiin välittömästi myös suomalaisuuteen.

Suomalaiset voivat olla ylpeitä Pärämäkoskesta ja koko maajoukkueesta. Mitalin takana on monta muutakin onnistujaa kuin hiihtäjä itse. Ennusmerkit ovat loistavat, mitalit eivät jää tähän. (Aamulehti 11.2.)

Mitalien jälkeen mielipiteitä kuultiin Pärämäkosken aviomieheltä (Aamulehti 11.2.), Ikaalisten kaupunginjohtajalta (Ilta-Sanomat 12.2.), vanhemmilta (Ilta-Sanomat 16.2.) ja jopa

suomalaisfaneilta (Helsingin Sanomat 11.2.). Kaiken keskiössä olivat kuitenkin Pärämäkosken omat tunteet.

Krista Pärämäkoski tuuletti ja kiljui riemusta jo hyvissä ajoin ennen maaliviivaa. Pärämäkoski päästi tunteensa valloilleen pitkäaikaisen unelman toteutumisen kunniaksi. (Helsingin Sanomat 11.2.)

”Jos joku olisi kaksi vuotta sitten sanonut, että voitan täällä vapaan kympillä mitalin, en olisi uskonut sitä”, Pärämäkoski sanoi. (Ilta-Sanomat 16.2.)

Lumilautailija Enni Rukajärvi voitti Suomen kolmannen mitalin tarkastelujakson aikana. Rukajärvestä kirjoitetut menestysjutut eivät eroa merkittävästi Pärämäkosken vastaavista: suoritusta hehkutetaan, läheisiä haastatellaan ja saavutus yhdistetään kansallistunteeseen. Tässä yhteydessä tosin kerrottiin, ettei Rukajärvi välttämättä haluaisi olla suuri suomalainen urheilusankari.

Olympiamitali teki kuusamolaisesta kansallisomaisuutta, mutta laskija ei ollut itse kovin innostunut sankarin viitasta. (Ilta-Sanomat 13.2.)

Rukajärvestä kirjoitettiin myös hieman rennompaan sävyyn, koska lumilautailun julkisuuskuva on nuorekkaampi ja vähemmän ryppyotsainen kuin maastohiihdolla. Ilta-Sanomien (13.2.) mitalijutussa kuvailtiin, kuinka hän heitti rennosti ”läpsyjä” palkintokorokkeella ja udeltiin, minkälaiset ”bileet” kisakylässä oikein saadaan pystyyn. Rukajärvestä pyrittiin maalaamaan kuvaa jonkinlaisena uuden suomalaisen urheilijasukupolven edustajaa, oman tiensä kulkijana. Se määre liitettiin myös Pärämäkoskeen. Seuraavassa alaluvussa paneudutaan tarkemmin siihen, millaisena ihmisenä (menestyvä) suomalaisurheilija esitellään urheilumediassa.

5.2 Uuden sukupolven suomalaisurheilijan diskurssi

Vaikka Suomen yli sadan urheilijan olympiajoukkueessa oli monta erilaista persoonaa, media pyrki löytämään heitä yhdistäviä tekijöitä. Urheilujournalismissa etsitään usein suomalaisurheilijalle tyypillisiä ominaisuuksia tai luonteenpiirteitä, joiden voi ajatella kuvaavan suomalaisuutta yleisesti. Tällä tavalla media luo, ylläpitää ja muovaa kansallista identiteettiä.

Perinteisesti suomalaisuuteen on liitetty ominaisuuksia, kuten sisukkuus, sitkeys, ahkeruus, työteliäisyys, vaatimattomuus ja epäitsekkyyks (Hakuli 2015, 47). Aineiston perusteella tämä käsitys on muuttumassa tai sitä halutaan urheilumediassa muuttaa. Maastohiihdossa menestyvä juro metsien mies ei ole enää suomalaisurheilijan prototyyppi, vaikka livo Niskasta tällaiselle hiihtokarpaasien jatkumolle jossain määrin sovitellaankin. Pyeongchangin talviolympialaisissa kirjoitettiin uuden sukupolven suomalaisurheilijasta, johon liitettiin ominaisuuksia kuten kansainvälisyys, avoimuus, rohkeus, pelottomuus, omaehtoisuus, itsevarmuus, terve itsekkyyks ja tavoitteellisuus. Jos aikaisemmin tuppi-suinen ja ilmeetön suomalaisurheilija kertoi haastattelussa tekevänsä parhaansa ja katsovansa, mihin se riittää, nykyään tavoitteet kerrotaan ääneen ja tunteet näytetään avoimesti kisan jälkeen.

Suomen yksilöurheilussa ei ole totuttu siihen, että varsinkaan nuoret urheilijat heittäisivät itsensä bussin alle venyttyään aikuisten arvokisoissa selvästi kymppin sakkii. (Ilta-Sanomat 15.2.)

Edellä mainittu sitaatti koskee yhdistetyn urheilijaa Eero Hirvosta, joka sijoittui olympiauransa ensimmäisessä kilpailussa kuudenneksi. Hirvonen oli ilmoittanut ennen kilpailua avoimesti tavoittelevansa mitalia, joten kärkikolmikun ulkopuolelle jääminen oli pettymys. Vaikka Hirvonen oli yltenyt uransa parhaaseen aikuisten arvokisasijoitukseen, se oli hänelle ”yhtä tyhjän kanssa”. Ilta-Sanomat maalasi 22-vuotiaasta Hirvosesta kuvaa uuden sukupolven suomalaisurheilijana, jonka käytös kisan jälkeen maalialueella oli poikkeuksellista ja hämmäntävää. Hirvosen reaktiota verrattiin myös niin sanottuun vanhempaan sukupolveen.

Uusi sukupolvi, johon Hirvonen lasketaan, näyttää kuitenkin olevan täysin toista maata. Nuoret karpaasit haluavat eturiviin – myös lausunnoillaan. -- Hirvonen on panostanut näihin olympialaisiin niin kunnianhimoisesti, ettei hänelle kerta kaikkiaan riitä mikään muu kuin mitali. (Ilta-Sanomat 15.2.)

Uuteen sukupolveen laskettiin myös hieman Hirvosta vanhemmat mitalistit Enni Rukajärvi ja Krista Pärmäkoski. Aamulehti (13.2.) teki aiheesta jutun, jossa uudelle sukupolvelle tyypilliset ominaisuudet yhdistettiin menestykseen. Lehden mukaan ”ei ole ollenkaan sattumaa”, että juuri Rukajärvi ja Pärmäkoski toivat Suomelle Pyeongchangin kisojen ensimmäiset mitalit.

Se näyttää olevan Pyeongchangin suomalaismitalien menestysresepti. Ensin aivan uudenlaisen itseluottamuksen, terveen varmuuden ja oman tavan tehdä löytänyt Krista Pärmäkoski avasi mitalitilin lauantaina. Maanantaina oli Rukajärven vuoro, ja häneen sopivat samat sanat. (Aamulehti 13.2.)

Mitalin jälkeen julkaistuissa henkilöjutuissa Rukajärveä kuvailtiin omaehtoiseksi urheilijaksi, joka on kulkenut omaa reittiään huipulle muiden mielipiteistä välittämättä. Ilta-Sanomien (13.2.) otsikossa häntä luonnehdittiin ”rinteiden anarkistiksi”. Aamulehdessä (13.2.) Rukajärvestä kirjoitettiin rohkeana urheilijana, joka uskalsi sanoa vaarallisessa tuulessa käydyn kilpailun jälkeen järjestäjille ”suorat sanat”. Helsingin Sanomissa (13.2.) Rukajärveä kuvailtiin itsenäiseksi ja vapaaksi uuden sukupolven edustajaksi, jollaisiin ei olla aikaisemmin totuttu.

Rukajärven omaehtoisuutta korostettiin myös kertomalla, kuinka hän on tehnyt arvoilleen sopivia valintoja esimerkiksi sponsoriasioissa. Rukajärvi luopui taannoin yhteistyöstä energijuomajätti Red Bullin kanssa, koska ei kokenut sitä eettisesti kestäväksi. Rukajärven arvomaailma yhdistettiin myös mielenkiintoisesti hänen kotiseutuunsa Kuusamoon ja sitä kautta Suomeen.

Kuusamosta kumpuaa myös Rukajärven vahva suhde luontoon ja vakaumus siitä, että luontoa pitää vaalia ja kunnioittaa. Hän puhuu paljon ilmastoasioista ja myös tekee hyviä tekoja. (Aamulehti 13.2.)

Myös Pärämäkoskea kuvailtiin oman tiensä kulkijaksi, joka oli vihdoinkin löytänyt ”oman äänensä” (Aamulehti 13.2.) ja sitä kautta kasvanut henkisesti menestyjäksi. Pärämäkoskeen vahvimmin liitetty ominaisuus oli, että hän on maailmaa nähnyt urheilutähti, joka on kansainvälisen median edessä kuin kotonaan.

Hän ei pälyile, eikä hänen otsastaan loista kahden kilometrin päähän harras toive: olisinpa kotona. Saman pöydän takana istuu miljoonien vastaavien tilaisuuksien marinoima rautarouva Marit Björge, mutta enää Pärämäkoski ei häviä hänelle suhdetoiminnan jalossa lajissa, vaikka ladulla tulikin vielä lauantaina lievästi pataan. (Aamulehti 11.2.)

Rukajärveen ja Pärämäkoskeen liitettiin ominaisuuksia, jotka ovat olleet suomalaisurheilijoille harvinaisia, mutta joiden uskotaan olevan uudelle suomalaisurheilijoiden sukupolvelle tyypillisiä.

Viime vuosina urheilumediassa on kirjoitettu paljon samanlaisesta murroksesta Patrik Laineen ja muiden nuorten jääkiekkoilijoiden kohdalla. Pyeongchangin talvikisojen yhteydessä ilmiön nähtiin koskevan myös naisten jääkiekkomaajoukkuetta.

Kanada ja Yhdysvallat ovat hallinneet naisten jääkiekkoa suvereenisti aina. Suomi on ollut vähän tilanteesta riippuen maailman kolmanneksi tai neljänneksi paras jääkiekko-maa, joka on arvokisoissa hävinnyt pohjoisamerikkalaisille viimeistään välierävaiheessa. Naisleijonien on ajateltu jopa pelkäävän Yhdysvaltojen tai Kanadan kohtaamista, mutta nykypäivänä ”nöyrä Naisleijona on historiaa” (Aamulehti 12.2.). Tutkimusaineiston perusteella Pyeongchangin talvikisoissa nähtiin aiempaa rohkeampi ja uhmakkaampi Naisleijonat, jonka mahdollisuudet lajin suurmaita vastaan olivat paremmat kuin koskaan. Tämän katsottiin johtuvan uuden sukupolven henkisistä ominaisuuksista.

Kolmen edellisen vuoden maailmanmestari USA sai sunnuntaina olympia-avauksessa vastaansa uuden sukupolven naisleijonat. [Venla] Hovi antoi jääkiekkoa seuraavalle maailmalle näytteen uusista pelottomista suomalaisista viemällä joukkueen 1–0-johtoon kuusi sekuntia ennen avauserän loppua. (Aamulehti 12.2.)

Uuden sukupolven suomalaisurheilijan diskurssin voi ajatella heijastavan laajemmin koko suomalaista yhteiskuntaa. Yhteiskunnallisessa keskustelussa puhutaan suomalaisuudesta ja suomalaisista arvoista, vaikka yhä harvemmin päästään yhteisymmärrykseen siitä, mitä ne oikein ovat. Ero stereotyyppisen ”perinteisen suomalaisen” ja modernin, kansainvälisen suomalaisen välillä on suuri, minkä vuoksi suomalaisen yhteiskunnan voi katsoa jakautuneen kahtia tai vähintäänkin pirstaloituneen viime vuosikymmenten aikana. Talviolympialaisten kaltaiset suuret urheilukilpailut ovat kuitenkin yhä tapahtumia, joissa merkittävä osa suomalaisista kerääntyy tv-ruutujen välityksellä yhteen jännittämään suomalaisurheilijoiden suorituksia, ovat urheilijat sitten perinteisiä karpaaseja tai moderneja kosmopoliitteja.

5.3 Suomalaisen yhtenäisyyden diskurssi

Suomalaisuus korostuu olympialaisten uutisoinnissa sekä määrällisesti että sisällöllisesti, kuten edellisissä luvuissa on kerrottu. Tässä alaluvussa keskitytään siihen, kuinka media ylläpitää ja rakentaa kansallista yhtenäisyyttä kannustamisen, kansallistunteen ja symbolien avulla.

5.3.1 Olympialaiset fanien silmin

Media seuraa suomalaisurheilijoita tarkasti ja ottaa heidän menestyksestään kaiken irti, mutta valtaosa jutuista on kirjoitettu neutraaliin sävyyn. Varsinaisesta puolueellisuudesta suomalaismediaa ei voi syyttää, vaikka juttuihin on usein sisäänrakennettu ajatus siitä,

että suomalaismenestys on toivottavaa. Poikkeuksen tekevät jutut, joissa olympialaisiin eläydytään fanien näkökulmasta.

Helsingin Sanomat (11.2.) seurasi Krista Pärmäkosken ensimmäistä pronssihiihtoa katsomosta, jossa lehden mukaan valtaa pitivät suomalaiset. Siniristilippuja liehui katsomossa eniten, ja suomalaisfanit pitivät myös kovinta mekkalaa. Reportaasi oli sinänsä neutraaliin tyyliin kirjoitettu, mutta se pönkitti ajatusta urheilun ja suomalaisen kansallidentiteetin yhteydestä. Jutussa rakennettiin myös me vastaan muut -vastakkainasettelu, jossa suomalaiskannattajia vertailtiin ruotsalaisiin ja norjalaisiin.

Lauantaina yleisössä olleet suomalaiset ainakin tekivät parhaansa. Yleisössä laulettiin sekä Maamme-laulu että Oi Suomi on -kannustuslaulu. Korealaisia nauratti, kun suomalaisfanien joukko lauloi moniäänisesti ”on meillä Pärmäkoski ja Niskanen, oi Suomi on niin mahtava”. (Helsingin Sanomat 11.2.)

Aamulehti (16.2.) vei idean pidemmälle, kun sen toimittaja seurasi Pärmäkosken toista mitalihiihtoa fanien seassa Pärmäkosken vanhempien kanssa. Jutussa eläydyttiin vahvasti vanhempien ja muiden suomalaiskannattajien tunteisiin – toivoon, jännitykseen ja liikutukseen – kilpailun aikana, kun he kannustivat Pärmäkoskea mitaleille.

Jo toinen mitali näissä kisoissa tyttärelle. Silloin isälle sallitaan vaikka maailman kaikki huh-sanat. Liikutus näkyy miehen koko olemuksesta. Aurinkolasit peittävät kostuneet silmät. (Aamulehti 16.2.)

5.3.2 Presidenttiparin torkkupeitto

Yksi tapa pönkittää suomalaisten kansallistunnetta olympialaisten aikana oli uutisointi presidenttiparin vastasyntyneelle lapselle kisojen aikana neulotusta torkkupeitosta. Suomen olympiajoukkueen psykologi Hannaleena Ronkainen kehitti urheilijoille projektin, johon osallistuneet urheilijat neuloivat valtakunnan kuuluisimmalle vauvalle peittoa. Projektista uutisoitiin kisojen aikaan laajasti. Aineiston lehdistä Helsingin Sanomat ja Aamulehti kertoivat siitä paperiversiossaan.

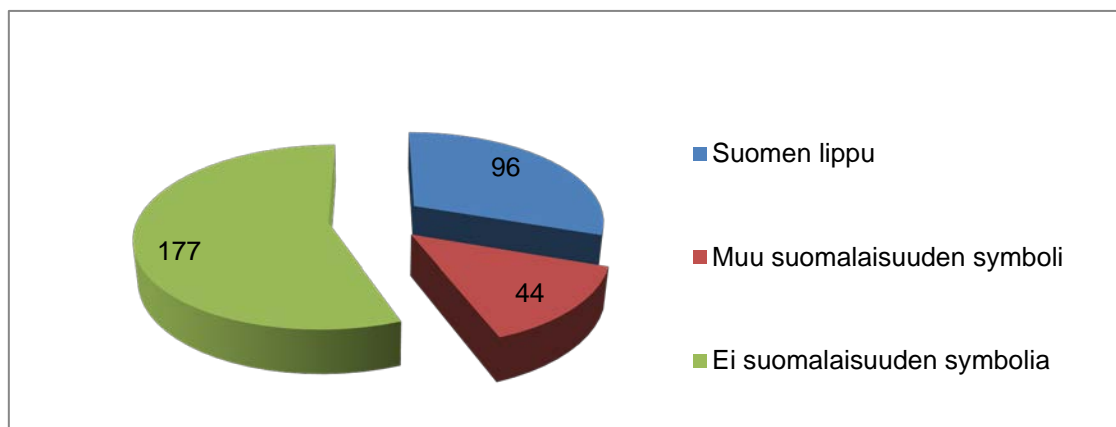
Asetelmassa oli suomalaista kansallistunnetta parhaimmillaan. Maan olympiasankarit neuloivat yhdessä lahjaa presidentti Sauli Niinistön ja hänen puolisonsa Jenni Haukion poikalapselle, josta urheiluihmisenä tunnettu Niinistö oli mielissään. Helsingin Sanomat (13.2.) ei käsitellyt aihetta suoranaisesti tästä näkökulmasta. Juttu kertoi neulomispro-

jektin yhtenäistävästä vaikutuksesta joukkueen sisällä ja siitä, kuinka kutovat suomalaisurheilijat olivat herättäneet huomiota maailmalla. Myös Aamulehden (15.2.) jutussa neulomisen kerrottiin lisäävän yhtenäisyyttä, ja sen lisäksi kutomisen todettiin olevan suomalaisille “perinteistä”, koska lähes kaikki osaavat tehdä sitä maan koulutusjärjestelmän ansiosta.

5.3.3 Suomalaisuuden symbolit

Erilaiset symbolit ovat tärkeitä kansallisen identiteetin rakentajia. Kansalliset symbolit vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja niiden käyttö on urheilussa erittäin yleistä. Symbolien, kuten maiden lippujen, käyttö yhdistetään urheilutapahtumissa palkintojenjakoseremonioiden kaltaisiin rituaaleihin, joissa urheilijat kuuntelevat kansallislaulua oman maajoukkueensa edustusasuissa. Näillä symboleilla korostetaan sitä, että urheilijat edustavat olympialaisissa maataan, eivät itseään. (Alasentie 2011, 14, 54–60.)

Suomalaisuuden symboleja ovat muun muassa siniristilippu, sinivalkoiset värit ja leijonavaakuna. Aineiston kuvissa näitä symboleja näytettiin usein. Viikon aikana julkaistiin yhteensä 317 kuvaa, joista 140:ssä oli joku suomalaisuuden symboli. Suomen lippu näkyi 96 kuvassa.

Kuvio 3. Olympialaisista julkaistut kuvat Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien urheilusivuilla 10.2.–16.2.2018

Siniristilippu tai leijonavaakuna näkyi jokaisen suomalaisurheilijan edustusasussa, mikä osaltaan selittää suomalaisuuden symbolien korkeaa määrää lehtikuvissa. Toisaalta kuva on aina journalistinen valinta, eikä urheilijan asu määritä sitä, mitä lehden sivuilla

esitetään. Suomalaisuuden symbolien käyttö lisääntyi silloin, kun suomalaisurheilija menestyi. Lähes kaikkien mitalijuttujen yhteydessä oli kuva yleisössä heiluvista siniristilipuista. Tämä vahvistaa ajatusta siitä, että olympiamenestys on suomalaisille tärkeää ja kansallisen juhlan aihe.

Sama ajatus toistuu teksteissä menestyksen hetkellä. Esimerkiksi Aamulehti (11.2.) kirjoittaa Pärämäkosken mitalihiihdon jälkeen, että ”suomalaiset saivat juhlittavakseen olympiaprussin”, joka ei todennäköisesti jää ainoaksi kansakuntaa yhdistävän juhlan hetkeksi. Lehden mukaan ”seuraavan kahden viikon aikana on vielä monta mahdollisuutta tavata torilla”.

5.4 Erikoisen ja eksoottisen ulkomaalaisen diskurssi

Kuten tämän opinnäytetyön kolmannessa luvussa kerrottiin, kuvitellun yhteisön – tässä tapauksessa Suomen – yksi rakennusaine on muiden tai toiseuden pelko. Voi siis ajatella, että se miten kerromme muista, kertoo jotain myös meistä itsestämme.

Olympialaisten uutisoinnin Suomi-keskeisessä diskurssissa muiden maiden urheilijoille on vähän tilaa. Suomalaisurheilijoista kertovissa tulosuutisissa harvemmin mainitaan edes mitalikolmikkoa, jos he ovat ulkomaalaisia. Yleensä kilpailun voittajan nimi kerrotaan, mutta muiden mitalistien nimet täytyy etsiä tulospörssistä, jos heidän suorituksensa ei ole vaikuttanut suomalaisurheilijan sijoitukseen.

Aineistossa muiden maiden urheilijoista kirjoitetaan harvemmin niin sanotusti urheilu edellä. Poikkeuksena ovat Lindsey Vonnin (Helsingin Sanomat 10.2.), Shaun Whiten (Aamulehti 15.2.) ja Laura Dahlmeierin (Helsingin Sanomat 12.2.) kaltaiset erityislaatuiset maailmantähdet. Muuten ulkomaalaiset urheilijat esitellään jonkin erikoisuuden, kuten poliittisen aktiivisuuden tai eksoottisuuden kautta.

5.4.1 Tongan öljytty lipunkantaja

Tongan Pita Taufatofua on saavutuksiinsa nähden poikkeuksellisen tunnettu urheilija Suomessa. Hän nousi julkisuuteen Rion olympialaisissa, joissa hän kilpaili taekwon-

dossa. Rion avajaisissa Taufatofua herätti huomiota esiintymällä kisojen avajaisissa hyvin treenattu ylävartalo öljyttynä. Vuotta myöhemmin hän osallistui hiihtäjänä Lahden MM-kisoihin.

Tongalaisurheilijan hiihtoura jatkui Pyeongchangin olympialaisiin, joiden aikana kaikki aineiston lehdet tekivät hänestä juttuja. Tongan lippua kantanut Taufatofua osallistui jälleen avajaisiin yläkroppa paljaana ja öljyttynä. Aamulehti (10.2.) huomioi tämän kuvalla ja kuvatekstillä, Ilta-Sanomissa (10.2.) ihmeteltiin, miten hän pärjää noin vähissä vaatteissa pakkasella. Helsingin Sanomat (10.2.) kertoi, kuinka Taufatofua sai yhden illan suurimmista suosionosoituksista.

Avajaisista uutisoidessa Taufatofuan urheilulliset ansiot jäivät vähemmälle huomiolle. Hän edusti suomalaismedian jutuissa eksoottista ulkomaalaista, joka esittelee hyvää kroppaansa kansainväliselle yleisölle hyvin epäsuomalaisella tavalla. Taufatofuasta puhutaan naurattajana ja viihdyttäjänä, ilmiönä, jota suomalaiset voivat ihmetellä ja päällistellä.

Myöhemmin kisojen aikana Taufatofuasta kirjoitettiin myös urheilullisesta näkökulmasta. Aamulehti (16.2.) otsikoi juttunsa, että ”Tongan mies ei öljyllä selviä”. Helsingin Sanomat (15.2.) totesi, että hiihtäjä ”yrittää maaliin ennen kuin valot sammuvat”. Molemmissa jutuissa häneen suhtaudutaan hieman naureskellen.

Ei siis ihme, jos jollekin tulee mieleen Jamaikan kelkkailumaajoukkue tai muu vastaava huumoriurheilu. (Aamulehti 16.2.)

Mitä on olympiamenestys? Tongan öljytty lipunkantaja Pita Taufatofua sanoo, että hänen tavoitteenaan on olla laskematta päin puuta maastohiihdossa. (Helsingin Sanomat 15.2.)

5.4.2 ”Amerikan kullannappu on kisojen hauskin urheilija”

Ulkomaalaisesta urheilijasta tehdään henkilöjuttu, jos hän on homoseksuaali, poliittisesti aktiivinen tai muulla tavalla urheilulle tavanomaisesta kulttuurista poikkeava. Tutkimusaineistossa tämä korostui erityisesti Helsingin Sanomissa, joka pyrki kertomaan joka päivä jotain erikoista Pyeongchangin talviolympialaisista.

Helsingin Sanomissa oli juttuja Jamaikan kelkkailumaajoukkueesta (12.2.), koiria pelastavasta homoseksuaalista freestylehiihtäjästä (14.2.), pommiin nukkuneesta lumilautailijasta (14.2.) ja homoseksuaalista taitoluistelijasta (16.2.). Kaikkia näitä juttuja yhdisti tietynlainen urheilun vallitsevasta hegemoniasta poikkeaminen. Se näkyi otsikoinnissa ja juttujen sanavalinnoissa.

Homojen oikeuksia puolustavasta taitoluistelijasta Adam Ripponista tehty juttu oli otsikoitu "Amerikan kullannappu on kisojen hauskin urheilija" (Helsingin Sanomat 16.2.).

Tehtäköön epäilijöille selväksi heti kättelyssä: Tämä juttu ei ole puolueeton, vaan Adam Ripponia fanitetaan estoitta. Hän oli tavatessa yksinkertaisesti kaikin tavoin liian upea. (Helsingin Sanomat 16.2.)

Tämän jälkeen jutussa kerrataan Ripponin kiistoja Yhdysvaltojen varapresidentin Mike Pencen kanssa, vähemmistöjen oikeuksia polkeneita Sotshin olympialaisia ja syömishäiriöiden yleisyyttä taitoluistelijoiden parissa. Nämä ovat tärkeitä aiheita, jotka esitellään jonkinlaisena erikoisuutena ja omalaatuisuutena.

Sama kaava toistuu jutussa freestylehiihtäjä Gus Kenworthyta (Helsingin Sanomat 14.2.). Avoimesti homoseksuaali Kenworthy vei neljä vuotta sitten Sotshin olympialaisista viisi venäläistä löytökoiraa Pohjois-Amerikkaan. Kenworthyta on tehty juttu, koska hän puolustaa eläinten oikeuksia eli ottaa kantaa, mikä on urheilijoille harvinaista.

Nämä jutut ovat journalistisesti perusteltuja ja omalla tavallaan piristäviäkin, koska ne poikkeavat urheilujournalismille tyypillisestä kaanonista. Samalla ne kuitenkin vahvistavat käsitystä, että ulkomaalaisista huippu-urheilijoista kirjoitetaan vain silloin, kun tarinassa on jotain eksoottista tai erikoista.

6 Johtopäätökset

6.1 Suomalaisuus ylikorostuu olympiauutisoinnissa

Suomen Tietotoimiston STT:n ohjeistuksessa on määritelty uutiselle viisi keskeistä kriteeriä: merkitys, yllättävyys, ajankohtaisuus, läheisyys ja kiinnostavuus (STT 2018.).

Näistä kiinnostavuus on viime vuosina ajanut jonkin verran merkityksen ohi, kenties, koska lukijamäärät ohjaavat median valintoja entistä enemmän internetin aikakaudella.

Valtaosa Pyeongchangin olympiauutisoinnista käsitteli suomalaisurheilijoita, mitä voi perustella juuri kiinnostavuudella. Suomalaiset haluavat lukea oman maansa urheilijoista, vaikka suomalaissuoritukset eivät välttämättä olisikaan kaikista merkittävimpiä. Olympialaiset on kuitenkin tärkeä kansainvälinen suur tapahtuma, jonka olennaisista käänneistä moni menee ohi, jos kisoja seuraa Suomi-lasit päässä.

Tutkimusaineiston jutuista 68 prosenttia oli tehty suomalaisten näkökulmasta, minkä vuoksi myös suomalaisten menestyslajit korostuivat uutisoinnissa. Esimerkiksi kelkkailusta julkaistiin viikon aikana vain kolme juttua, joista näkyvin oli Jamaikan eksoottisesta kelkkajengistä tehty reportaasi (Helsingin Sanomat 12.2.). Suomalaisten marginaalilajien tulokset sai etsiä tulospörssistä, oli laji maailmanlaajuisesti kuinka merkittävä tahansa. Toinen esimerkki on mäkihyppy, josta tehdyt jutut ovat vähentyneet selvästi, kun Suomi on pudonnut maailman kärjen kyydistä.

Kansallisuus ylikorostui jonkinlaisena urheilijaa määrittävänä tekijänä. Kuten johdannon Mika Häkkinen -esimerkissä, Krista Pärmäkosken ja Enni Rukajärven menestys yhdistettiin suomalaisuuteen eikä siihen, mitä he ovat yksilöinä tehneet. Suomen joukkue esiteltiin myös yhtenäisenä joukkona, joiden suoritukset vaikuttavat toisiinsa, vaikka tavallisesti esimerkiksi suomalaiset lumilautailijat ja suomalaiset maastohiihtäjät ovat hyvin vähän tekemisissä keskenään. Olympialaisten yhteydessä esitettiin kuitenkin ajatus, että Krista Pärmäkosken menestys kisojen avauspäivänä avitti muita Suomen joukkueen urheilijoita, lajista riippumatta.

6.2 Urheilujournalismi ei ole kritiikitöntä

Toisessa luvussa esitellyistä urheilujournalismin ominaispiirteistä yksi oli urheilun lähes kritiikitön edistäminen. Tämän voi katsoa tutkimusaineiston perusteella muuttuneen.

Valtaosa olympialaisten aikana julkaistuista jutuista käsitteli puhtaasti urheilua, tuloksien tai urheilijoiden näkökulmasta, mutta mukana oli myös kriittisiä juttuja olympiatapahtumasta tai siihen liittyvistä poliittisista ilmiöistä. Viikon aikana käsiteltiin Etelä- ja Pohjois-Korean vaikeaa poliittista tilannetta, homoseksuaalisuuden asemaa urheilupiireissä ja lumilautailijatahti Shaun Whiteen kohdistuvia syytteitä seksuaalisesta ahdistelusta. Myös

jättimäiseksi paisuneeseen olympialiikkeeseen kohdistettiin kritiikkiä, lähinnä tosin Enni Rukajärven suulla.

Urheilujournalismia on arvosteltu suomalaisurheilijoiden silmittömästä hehkuttamisesta sinivalkeisten lasien läpi, mutta tutkimusaineiston jutuista suurin osa oli kirjoitettu neutraaliin sävyyn. Viikon olympiauutisoinnin perusteella suomalaismedian ei voi syyttää käsittelevän suomalaisurheilijoita puolueellisesti. Mukana oli juttuja, joiden yksittäisistä saanalinnoista paistoi läpi toive suomalaisurheilijoiden menestyksestä, joskin nämäkin olivat harvassa. Eniten suomalaisurheilijoiden puolella oltiin menestyksen hetkellä, varsinkin otsikoissa, joissa reviteltiin huutomerkkien kera. Juttujen leipäteksti kestää suurimalta osin kriittisen journalistisen tarkastelun.

Toisessa luvussa esitetty ajatus siitä, että **urheilujournalismi** on muuttunut **urheilujournalismiksi** näyttää toteutuneen.

6.3 Urheilujournalismi on menestyskeskeistä

Siinä mielessä olympiauutisointi oli kritiikitöntä, että ajatusta suomalaismenestyksen tärkeydestä ei juuri kyseenalaistettu tutkimusaineiston jutuissa. Toistuvien jutuissa esiintyvä diskurssi oli alaluvussa 5.1 esitelty ”toivottavan suomalaismenestyksen diskurssi”. Ennen kilpailua suurin huomio keskittyi urheilijoihin, joilla oli parhaimmat mahdollisuudet mitaleille. Kisojen jälkeen menestyjät saivat enemmän palstatilaa kuin epäonnistujat. Esimerkiksi kisojen avauspäivänä Krista Pärmäkoski ja Kaisa Mäkäräinen saivat ennakoituissa saman verran huomiota, mutta seuraavana päivänä pronssimitalin saavuttanut Pärmäkoski oli enemmän esillä kuin kauas kärjestä jäänyt Mäkäräinen.

Sama kaava toistui myös muiden maiden urheilijoiden kohdalla. Olympiavoittajat huomioitiin jutuissa, mutta muut nimet jäivät maininnoiksi tulospörssiin. Tämän lisäksi ulkomalaisia urheilijoita käsiteltiin eksoottisten ja erikoisten tarinoiden kautta, kuten luvussa 5.4 tarkemmin eriteltiin.

7 Lopuksi

Tämän opinnäytetyön perusteella urheilujournalismissa otetaan liikaa asioita niin sanotusti annettuina. Jutuissa ei juuri kyseenalaisteta urheilumenestyksen tärkeyttä eikä kansallisuuden ja urheilun yhteyttä. Laadukkaaseen journalismiin kuuluu perusteellinen asiayhteyden ja syy-seuraussuhteiden selvittäminen. Tämän työn aineiston mukaan urheilujournalismissa näin ei aina tapahdu.

Yksi urheilujournalismin ominaispiirteistä, kaavamaisuus, näkyy alalla edelleen vahvasti. Tämän opinnäytetyön alaluvussa 5.1 eriteltiin, kuinka suomalaisurheilijoista uutisoitiin olympialaisista toistuvan kaavan avulla. Urheilujournalismi kaipaisi monipuolisempaa kerrontaa, joka rikkoisi perinteistä tapaa ennakoida kilpailuita ja raportoida tuloksia.

Tämän opinnäytetyön ydinkysymys oli, miten kansallistunne näkyy urheilumediassa vuonna 2018. Vaikka urheilujournalismiin joskus liitetty kansallismielinen hehkutus ei aineiston jutuissa näkynyt, Suomi ja suomalaisuus olivat toistuvasti esillä. Urheilujournalistien ja mediatalojen olisi tärkeää pohtia, miten paljon kansallisuutta tulisi painottaa uutisoinnissa nykypäivän alati kansainvälistyvässä maailmassa.

Lähteet

Alasentie, Maija 2011. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Urheilumenestyksen merkitys kansalliselle identiteetille globalisaation aikana – tutkimus suomalaisista huippu-urheilun strategioista. Verkko-osoite: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26495/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201102011729.pdf?sequence=1> (luettu 10.4.2018)

Alma Media 2018. Aamulehti. Verkko-osoite: <https://www.almamedia.fi/mainostajat/mediat-ja-palvelut/alueelliset/aamulehti> (luettu 19.4.2018.)

Anderson, Benedict 1991. Imagined Communities – Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Verso. Lontoo.

Hakuli, Jaakko 2015. Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto. Kansallinen identiteetti urheilujournalismissa – tarkastelussa Sotshin olympialaisia koskevat artikkelit Ilta-Sanomissa. Verkko osoite: <https://www.tritonia.fi/fi/e-opinnaytteet/tiivistelma/6516/Kansallinen+identiteetti+urheilujournalismissa.+Tarkastelussa+Sotshin+olympialaisia+koskevat+artikkelit+Ilta-Sanomissa> (luettu 17.4.2018.)

Helsingin Sanomat 28.2.2010. "Onko median tehtävä lietsoa kansallistunnetta urheilukilpailuissa?" Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000004715084.html> (luettu 28.3.2018)

Itkonen, Hannu; Ilmanen, Kalervo; Matilainen, Pertti; Jaskari, Liina 2008. Media urheilun tulkkina ja tekijänä. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Kansallinen mediatutkimus 2017. Lukijamäärät ja kokonaistavoittavuus. Verkko-osoite: http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2017/09/KMT_lukijamaarat_s16-k17.pdf (luettu 18.4.2018.)

Kemppainen, Pentti 2015. Radio kuuluu kaikille – kaupallisen radion historia Suomessa. Into Kustannus Oy. Helsinki.

Kivioja, Pasi 2004. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Alaston lööppi: Millaiset uutiset myyvät tabloid-lehtiä – ja miksi? Lähitarkastelussa Ilta-Sanomien lööpit, etusivut ja myyntiluvut vuonna 2002. Verkko-osoite: <http://web.archive.org/web/20130927053739/http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00332.pdf> (luettu 19.4.2018)

Lehtonen, Antti 2017. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Homoseksuaalisuuden representaatiot urheilujournalismissa 2014. Verkko-osoite: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/54246/URN:NBN:fi:jyu-201706012628.pdf?sequence=1> (luettu 28.3.2018.)

Malinen, Tero 2011. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Uudistuspyrkimyksiä resurssien rajoissa: urheilujournalismin kuva Ilkassa, Satakunnan Kansassa ja Savon Sanomissa. Verkko-osoite: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37293/URN:NBN:fi:jyu-201202011107.pdf?sequence=1> (luettu 3.4.2018.)

Mäntylä, Maria 2013. Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto. Yllättäjät ja epäonnistujat urheilujournalismissa – suomalaisurheilijoiden arvottaminen lehdistössä. Verkko-osoite: <https://www.tritonia.fi/fi/e-opinnaytteet/tiivis-telma/5410/Yll%C3%A4tt%C3%A4j%C3%A4t+ja+ep%C3%A4onnistujat+urheilujournalismissa.+Suomalaisurheilijoiden+arvottaminen+lehdist%C3%B6ss%C3%A4> (luettu 10.4.2018.)

Pänkäläinen, Seppo 1998. Lyhyt johdatus suomalaiseen urheilujournalismiin ja sen tutkimuksen historiaan. Teoksessa Anssi Halmesvirta ja Heikki Roiko-Jokela (toim.). Urheilu, historia ja julkisuus. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998. Atena kustannus Oy. Jyväskylä.

Pöyhtäri, Reeta; Väliverronen, Esa; Ahva, Laura 2014. Mistä on suomalainen toimittaja tehty? Worlds of Journalism -surveyn tuloksia Suomesta. Verkko-osoite: https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95342/mista_on_suomalainen_2014.pdf (luettu 17.4.2018.)

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf (luettu 19.4.2018)

Sanoma Media Finland 2018. Verkko-osoite: <https://sanoma.com/fi/tietoa-meista/tarina/> (luettu 19.4.2018)

Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa 2012. Mediatyhteiskunta. Vastapaino. Tampere.

Sponsor Insight -tutkimus 2018. Verkko-osoite: http://www.sponsorinsight.fi/uploads/1/1/1/0/11102604/sponsor_insight_lehdist%C3%B6tiedote_28_02_2018_003_.pdf (luettu 3.5.2018)

Suomen Tietotoimisto 2018. Verkko-osoite: <https://stt.fi/tyylikirja/ideasta-jutuksi/uutiskriteerit-ja-uutiskynnys/uutiskriteerit/> (luettu 27.4.2018)

Virtapohja, Kalle 1997. Puheenvuoroja identiteetistä – johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Virtapohja, Kalle 1998. Sankareiden salaisuudet. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.

Yle Uutiset 16.5.2011. Liki joka toinen katsoi jääkiekkofinaalia. Verkko-osoite: <https://yle.fi/uutiset/3-5360182> (luettu 17.4.2018.)

